NORSK OLJEMUSEUM ÅRBOK 2008

NORSK OLJEMUSEUM

«Geoparken»

Rapport fra et Stavanger2008-prosjekt

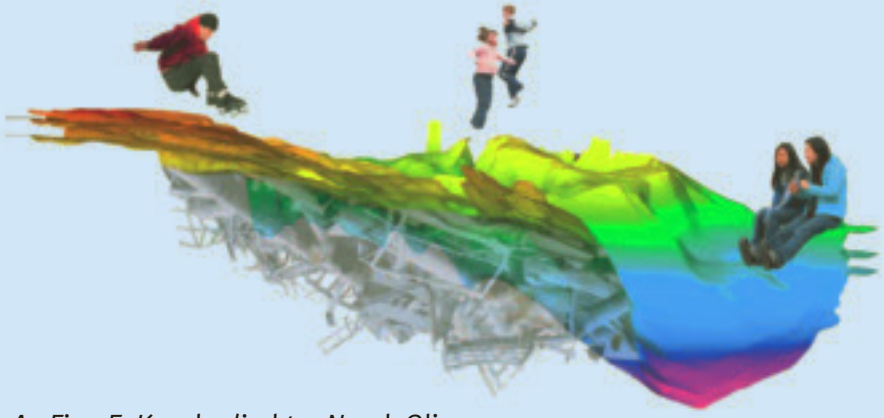

Av Finn E. Krogh, direktør Norsk Oljemuseum
og Siv H. Stangeland, sivilarkitekt Helen & Hard AS

Det er en lang og omfattende prosess som ligger bak både utviklingen av idegrunnlaget for – og organiseringen av – det Stavanger2008-prosjektet som til slutt fikk navnet «Geoparken» og ble bygget på uteområdet foran Norsk Oljemuseum. Vi skal her kort beskrive hvordan prosjektet oppsto og rapportere de mest sentrale trekkene ved gjennomføring og erfaringer med bruken.

Ide og bakgrunn

Allerede fra 2002 hadde arkitektkontoret Helen & Hard arbeidet med et studieprosjekt med arbeidstittelen «Offshore Culture». Ideen med dette prosjektet var å rette oppmerksomheten mot de mulighetene som lå i å gjenbruke ressurser og kunnskap fra oljeindustrien – og bruke dette i forhold til arkitektur og byutvikling. Da Stavanger kommune i 2004 søkte om status som europeisk kulturhovedstad var ideene fra dette prosjektet integrert i søknaden. Parallelt med dette og utover i 2005 var oljemuseet på utkikk etter en ide som kunne bli en hovedsatsing for museet i anledning Stavanger2008 som europeisk kulturhovedstad. Våren 2005 ble det innledet et samarbeid mellom Helen & Hard og Norsk Oljemuseum om å utvikle et prosjekt basert på de hovedideene som var formulert i studieprosjektet Offshore Culture.

Oljemuseets forutsetninger var at prosjektet ble lokalisert til museets uteområde og at den videre ideutvikling tok utgangspunkt i Stavanger kommune sine planer om å utvikle dette området til å bli en aktivitetsplass for ungdom. Det såkalte OUT-prosjektet hadde allerede staket ut

Geoparken sett fra oven. Foto: Emile Ashley

Geoparken på kai-kanten. Foto: Emile Ashley.

noen visjoner. Stavanger kommune stilte seg positivt til at dette nå skulle utvikles videre gjennom Offshore Culture.

«Offshore Culture» – for stort for 2008!

Ideen om dette samarbeidet mellom arkitektene og museet ble svært godt mottatt av Mary Miller og Stavanger2008, og vi ble invitert til å være med videre. På denne bakgrunn ble forprosjektet for Offshore Culture oversendt til Stavanger2008 IKS i oktober 2005. Det ble raskt avklart at prosjektet hadde en karakter og et omfang som gjorde det for stort til at Stavanger2008 kunne være eneste partner i det videre arbeidet. Vi ble anbefalt å oversende prosjektet til Stavanger kommune for videre realitetsvurdering. Dette ble gjort i november 2005.

Prosjektet ble møtt med stor entusiasme i det politiske miljøet og pressens omtale av prosjektet skapte entusiasme både i ungdomsmiljøet og generelt i byens befolkning. Det ble avklart at Stavanger kommune ønsket å gå videre med prosjektet ved å gjennomføre en mulighetsstudie og en økonomisk vurdering av hva det ville innebære å realisere Geoparken som et permanent parkanlegg. Det var også et spørsmål om framdrift. Var det virkelig mulig å planlegge og gjennomføre et så omfattende prosjekt innen 2008?

Geoparken med oljemuseet i bakgrunnen. Foto: Monica G. Mitchell

Gjennom året 2006 utførte Stavanger kommune analyser av omfang, kompleksitet og kostnader ved gjennomføring av prosjektet, samt en vurdering av juridiske forhold omkring regelverket for offentlige anskaffelser. Det kom fram at en samlet kostnad ved gjennomføring kunne beløpe seg til over 100 millioner kroner. Samlet medførte disse forholdene at formannskapet i Stavanger kommune, på sitt møte i desember 2006, ikke kunne ta noen avgjørelse om realisering. Dermed var det klart at det ikke ville være mulig å gjennomføre prosjektet som en del av programmet for kulturhovedstadsåret 2008.

Geoparken oppstår!

Etter å ha lagt ned mye arbeid i prosjektet var det et betydelig tilbakeslag å oppleve at Offshore Culture hadde vokst oss over hodet og blitt stoppet gjennom en omfattende kommunal prosess. Men basert på det idegrunnlaget som var utviklet tok vi på nytt kontakt med ledelsen i Stavanger2008, for å lufte interessen for at vi i alle fall skulle prøve å berge deler av prosjektet. På bakgrunn av positiv respons ble det lagt fram et forslag om en kraftig forenklet versjon som kunne realiseres innenfor et langt mer moderat budsjett. Offshore Culture hadde gjenoppstått som Geoparken!

Gjennom en felles søknad til Stavanger2008 IKS og Stavanger kommune i mars 2007, ble forslaget om å bygge den temporære havneparken Geoparken lansert med en samlet kostnadsramme på 6,0 millioner kroner. Formannskapet i Stavanger kommune godkjente planene basert på en deling av kostnadene med 3,0 millioner fra hver av partene. Dette

Utviklingen av parken har skjedd gjennom omfattende undersøkelser og studier, en rekke workshops med ungdom, intervjuer med fagpersoner, testing gjennom 3D-modellering og 1:1 eksperimenter. Illustrasjon fra Helen & Hard.

var stramt for et så vidt stort område – men det skulle heldigvis vise seg at budsjettet ble noe utvidet…

Medvirkning fra ungdomsmiljøene

Allerede gjennom arbeidet med utvikling av Offshore Culture hadde prosjektet vært gjennom en omfattende prosess der mange aktører hadde deltatt. Ulike ungdomsmiljøer var med helt fra starten, både med utgangspunkt i de tankene som var formulert i OUT-prosjektet og gjennom en serie workshops. Stavanger kommune v/park og idrettsavdelingen bidro også med råd om politiske signaler, rammevilkår og reguleringsforutsetninger.

Medvirkning fra ungdomsmiljøene ble særlig vektlagt gjennom hele prosessen. Noen har vært med hele tiden, mens andre har kommet til underveis. Vi erfarte at det ikke var enkelt å forholde seg til «ungdomsmiljøer» som stabile grupper, men det har likevel vært en relativt jevn representasjon fra skatere, syklister, dansere og mer organiserte grupper som Flaks, Metropolis og Ungdommens bystyre.

Den aktive medvirkningen fra ungdomsmiljøene ble utført på ulike måter gjennom planleggingsprosessen. I skissefasen ble det holdt innledende workshops med inviterte ungdommer for å få et mangfold av ideer og ønsker på bordet. Videre deltok mange av disse ungdommene i det videre arbeidet med å lete etter materialer og objekter på offshorebaser og hos leverandører. Det ble bygget modeller og tegnet forslag til hvordan parken kunne utformes. I designfasen ble det avholdt oppfølgingsmøter med de forskjellige ungdomsgruppene for å kvalitetssikre at utformingen var i tråd med de ønskene som var uttrykt.

Hovedideene og -elementene

Med utgangspunkt i den grunnleggende ideen om å kombinere materialitet og kunnskap fra oljeindustrien med byutvikling – ga arbeidet med Geoparken en særlig mulighet til å utvide hele museets virkeområde, og skape en ny helhet mellom museet og bysamfunnet.

Geoparken er ment som en framtidsrettet, annerledes og eksperimentell bypark. Eksperimentell både i forhold til tema, arkitektur og bruk av materialer – og i kombinasjonen av lek, aktivitet og læring i stor skala. Det har også vært en intensjon at parken skal gi rom for refleksjon og ettertanke rundt ressursbruk og en bærekraftig samfunnsutvikling. Dette ble konkretisert ved å gi parken følgende hovedelementer:

- Trollfeltets topografi og geologi som hovedgrep
- Gjenbrukselementer fra industrien til å møblere oppholdssoner
- Sceneområde overbygget av bøyer fra oljeindustrien
- «Hoppelandskap» med luftfylte blåser og integrert trampoline
- Stort bunndeksel fra industrien som overdekket «cafe»

- Kombinert sandvolleybane og lekeplass
- Store museumsgjenstander som f.eks. transportrør for gass
- Interaktive vitensenterinstallasjoner med lyd og sedimentasjon
- Store ankere og «brønnbaner» som elementer i skatepark
- Spesiallaget hopp for sykkelentusiastene
- Informasjon om Trollfeltets geologi og teknologi
- Betongvegger for grafitti

Trollfeltet er grensesprengende i mange målestokker: Både i størrelse og i økonomisk betydning, men også i teknologiske utfordringer. Bokstavelig talt å kunne spasere rundt i dette landskapet som hadde «landet» foran museet, ble en del av totalopplevelsen ved å besøke Geoparken.

Samarbeid med industrien

Samarbeidet med industrien har i hovedsak foregått på to plan: En viktig ressurs har vært å kunne motta materialer, gjenstander og produkter som har vært brukt i den konkrete utformingen av parken. I tillegg har det kunnskapsmessige bidraget fra oljeindustrien vært viktig ved å få tilgang til mennesker med spisskompetanse.

Valget av Trollfeltet som et utgangspunkt for det geologiske landskapet i Geoparken ble gjort på et tidlig tidspunkt i utviklingsprosessen.

Konsept for Geoparken. Illustrasjon: Helen & Hard

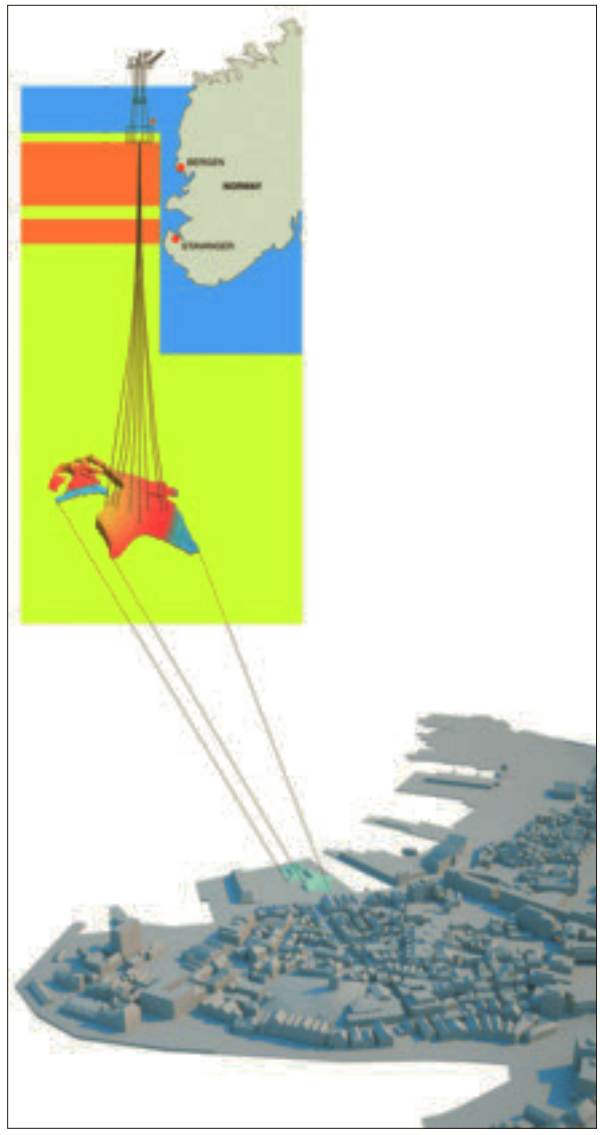

Trollfeltet lander på Kjeringholmen i Stavanger sentrum, og bygges i målestokk 1:567 tilpasset tomtens situasjon. Illustrasjon fra Helen&Hard.

Geologer og teknologer fra StatoilHydro hadde vært konsultert og gitt verdifulle innspill. Da det gikk mot realisering fra sommeren 2007 ble det igjen aktuelt å trekke inn fagekspertise. Dette ga nye viktige bidrag til prosessen – ikke minst med tanke på hvordan vi kunne presentere den geofaglige informasjonen omkring Trollfeltet.

Gjennomføring og åpning

Nygaard AS ble engasjert som hovedentrepenør. Prosjektets særpreg gjorde det tydelig at vi her ikke sto overfor et A4-prosjekt. Det var derfor nødvendig for entreprenøren å vise både fleksibilitet og kreativitet for å finne de tekniske løsningene som var gode nok – og innenfor budsjett.

Overflater og installasjoner i parken er bygget av resirkulerte og omformede elementer fra petroleumsindustrien. Disse elementene er hentet fra nedlagte oljefelt, offshorebaser, utstyrsleverandører og skrapplasser. Illustrasjon: Helen & Hard.

Med stor samarbeidsvilje fra alle som ble involvert i byggeprosjektet lyktes det å gjennomføre innenfor framdriftsplan og budsjett.

Det hadde gjennom hele prosjektet vært tenkt at Geoparken skulle åpne i april 2008 da våren og de klimatiske rammene ville invitere til utendørs aktiviteter. Det satt en ekstra spiss på åpningen at olje- og energiminister Åslaug Haga takket ja til å åpne parkanlegget tirsdag 29. april. I sin åpningstale la hun vekt på at det var spesielt for en politiker med fartstid som både kultur- og oljeminister – å åpne et prosjekt som så bokstavelig hadde hentet sin inspirasjon fra både industri og kultur.

I samarbeid med Stavanger2008 var det laget et program som foregikk fra scenen i Geoparken. Åpningen skjedde på dansens dag, og det ble gjenspeilt ved at Steps danseskole sin showgruppe viste oss et sprekt innslag. I tillegg ble det framført et utdrag av «Hamlet» fra ungdomsteateret og elever fra kulturskolen spilte jazz!

Mottakelse, HMS og brukserfaringer

Vi kan trygt slå fast at Geoparken har fått en overveldende positiv mottakelse fra både publikum og mer profesjonelle kritikere. Særlig ungdom har tatt parken i bruk, men også barnefamilier har strømmet til i et overraskende stort antall. Det mer «voksne» publikummet har også vist betydelig nysgjerrighet på det sterke visuelle uttrykket og de mange lagene med informasjon som parken formidler. Det har vært interessant å se at parken på denne måten appellerer forskjellig til ulike brukergrupper.

Det er blitt lagt stor vekt på HMS gjennom hele arbeidet med parken. Egen konsulent innen sikkerhetsanalyse har vært involvert i plan-

leggingen, og gjennom året er det blitt gjennomført ukentlige sikkerhetskontroller. Enkelte utbedringer har også vært gjennomført etter åpningen for ytterligere å forbedre sikkerheten. Det er ikke registrert skader av alvorlig karakter.

Av mer konkrete, praktiske erfaringer ble det raskt klart at et slikt temporært anlegg hadde noen innebygde svakheter som i første rekke skyldes at manglende mulighet til å gjennomføre permanente grunnarbeider og enkelte provisoriske løsninger som i utgangspunktet var en smule «eksperimentelle». Dette dreide seg i hovedsak om:

- Mangelfull drenering av deler av området
- Takløsning over sceneområdet var ikke vanntett
- Svakheter i vanntilførsel på sedimentasjonseksperimentet
- «Kinoløsning» med mangelfull teknisk utrustning

Med unntak av kinoløsningen ble disse punktene i hovedsak utbedret gjennom det drifts- og vedlikeholdsansvaret museet hadde for parken gjennom hele kulturhovedstadsåret.

Eneste alvorlige tilfelle av hærverk i parken skjedde i august da et ti-talls av de store blåsene i «hoppelandskapet» ble punktert med kniv. Disse blåsene ble raskt erstattet med nye, men det avdekket et sårbart punkt for innholdet i parken. Dersom slikt hærverk skulle vise seg å bli gjentatt, vil det være vanskelig å beholde dette elementet.

Dans ved åpningen av Geoparken. Foto: Emile Ashley.

Syklist prøver ut Geoparken. Foto: Trude Meland.

Flere store betongvegger i Geoparken inviterer til «lovlig» graffiti. Dette var på forhånd et litt omdiskutert element i forhold de erfaringer og holdninger som gjør seg gjeldende over dette kunstneriske uttrykket. Våre egne erfaringer fra det første året med graffiti har i hovedtrekk vært positive og bidratt til å gi parken et fargerikt og dynamisk uttrykk.

Fra åpningen i april og gjennom 2008 har parken har vært brukt som arena for en lang rekke arrangementer. På dette området har Stavanger2008 vært aktiv i programarbeidet og iscenesatt flere arrangementer i dialog med ulike ungdomsmiljøer som f.eks. Metropolis.

Besøkstall og oppmerksomhet

Besøkstall for Geoparken er selvfølgelig vanskelig å angi, men vi har basert oss på følgende vurdering: Det europeiske kulturhovedstadsåret 2008 førte til rekordbesøk på oljemuseet med 95.000 gjester. Restauranten i museet, Bølgen & Moi hadde 55.000 registrerte gjester i løpet av året. I tillegg til dette anslår vi at ca. 50.000 mennesker var «unike» gjester til Geoparken. Samlet innebærer dette at anslagsvis 150-200.000 mennesker har vært innom museumsområdet i løpet av 2008. Et stort antall av disse har gjestet parken.

Geoparken har fått bred omtale i en lang rekke medier både mens forarbeidene pågikk, under byggeprosessen og etter åpningen. De lokale avisene har viet prosjektet størst oppmerksomhet, men i tillegg har parken vært omtalt i følgende publikasjoner: Byggekunst, Geo, D2, Arkitektur, Forum Aid, Svenske Arkitekter og A10.

Utover dette har prosjektet fått oppmerksomhet, både nasjonalt og internasjonalt, innefor arkitekturmiljøet. Her kan nevnes utstillingen «New Trends in Architecture in Europe and Asia-Pacific 2008-2010». Geoparken er også blitt nominert til «European Union Prize 2009» og «Forum Aid Awards 2009».

Organisering og ansvar

Helt fra starten av samarbeidet mellom Helen & Hard og Norsk Oljemuseum har partene arbeidet med både Offshore Culture og Geoparken som likeverdige partnere. Dette lå til grunn for det initiale forprosjektet som var utviklet og søknaden om gjennomføring av prosjektet. Arbeidet med Geoparken har vært basert på en internavtale som har presisert roller og oppgaver knyttet til planlegging og gjennomføring av prosjektet.

Norsk Oljemuseum har formelt stått som kontraktspartner overfor Stavanger2008 IKS, Stavanger kommune og Troll-lisensen v/ StatoilHydro. Dette innebærer at museet har hatt det formelle, administrative og økonomiske ansvaret for gjennomføring av prosjektet overfor oppdragsgiverne. Fordeling av ansvar og bruk av ressurser i prosjektet har hovedsakelig blitt regulert gjennom ytelsesbaserte avtaler mellom Helen & Hard og Norsk Oljemuseum, der arkitekt- og prosjekterings-

Geoparken i bruk til gymnastikkaktiviteter. Foto: Jan A. Tjemsland.

Fra åpningen av Geoparken. Til venstre ordfører i Stavanger, Leif Johan Sevland med Olje- og energiminister Åslaug Haga. Direktør Mary Miller fra Stavanger2008 til høyre i bildet. Foto: Gunleiv Hadland.

oppdraget er blitt tydelig beskrevet. Her er også museets hovedoppgaver blitt presisert, som f.eks. anskaffelse og håndtering av spesielle gjenstander, utvikling av vitensenterinstallasjoner og formell inngåelse av eksterne avtaler.

Økonomi

Da prosjektet ble igangsatt sommeren 2007, var det stilt 6,0 mill. kroner til disposisjon fra spleiselaget mellom Stavanger2008 IKS og Stavanger kommune. Denne økonomiske rammen ble utvidet noe etter hvert. Samarbeidet med StatoilHydro høsten 2007 medførte at Troll-lisensen tilførte prosjektet 1,25 mill. kroner. I tillegg bidro venneforening til Norsk Oljemuseum med kr. 150.000,- særlig øremerket utvikling og in-

Fra åpningen av Geoparken. Olje- og energiminister Åslaug Haga holder tale. Foto: Gunleiv Hadland.

stallering av de to parabolantennene som utgjør den interaktive installasjonen om hvordan lydbølger blir sendt og fanget.

Samlet ga disse bidragene en total økonomisk ramme for gjennomføringen av prosjektet på 7,4 millioner kroner (inkl. mva.). De ekstra tilskuddene som kom inn i løpet av gjennomføringen var viktige tilleggsressurser for å kunne gjennomføre prosjektet på et tilfredsstillende kvalitetsnivå. Noen av ideene som var tenkt realisert måtte sløyfes i sluttfasen for å holde kostnadene innefor budsjett. Det var også satt av tilstrekkelige ressurser til drift og vedlikehold fra åpningen i april og ut året 2008.

Kommunal overtakelse fra 2009

I Stavanger kommune sitt vedtak om økonomiske medvirkning til Geoparken ble det stilt som premiss at kommunen skulle overta parken som en gave fra januar 2009, inkludert ansvaret for videre drift og utvikling. Denne overtakelsen har allerede skjedd, samtidig med at de første driftserfaringer er kommunisert til kommunen.

Graffitikunst på forkastningsvegg. Foto: Emile Ashley

I praksis betyr dette at Stavanger kommune de nærmeste årene skal drifte og utvikle parken og dermed høste ytterligere erfaringer med denne type aktivitetspark som et sentralt element i byrommet. Det er vårt håp at arbeidet med å realisere «Geoparken 2008» har vært et bidrag til å skape nye ideer og referanserammer for utviklingen av denne type urbane møteplasser. Det skal bli spennende å se hvordan disse erfaringene vil bli brukt i det videre arbeidet med å formulere en visjon for det videre arbeidet som skal komme til å avløse det temporære anlegget med noe av mer permanent karakter.